

Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1993 • No. 1

17.2.1993

Julkaistu uudelleen 2002

Pekka Sutela

Itäinen Eurooppa integraatiossa:
ottopoikia, sisarpuolia vai ...

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...¹

"Paluu Eurooppaan"

Yhteiskunnalliset murrokset kaipaavat iskulauseitaan. Nopein, usein toistettu ja monessa suhteessa kätevä tapa luonnehtia sitä näkemystä tavoitellusta tulevaisuudesta, joka itäisen Euroopan uusilla eliiteillä oli heti vuosien 1989–1990 murroksen jälkeen, oli viitata "paluuseen Eurooppaan". Iskulauseella oli monta merkitystä. Se kertoi että itäinen Eurooppa oli ulkopuolisen pakotuksen vuoksi poikennut luonnolliselta kehityspolultaan. Nyt palattaisiin markkinatalouteen ja parlamentaariseen demokratiaan. Tämä merkitsisi myös mahdollisimman nopeaa liittymistä sellaisiin läntisen Euroopan järjestöihin kuin Euroopan neuvosto, Euroopan yhteisöt ja NATO.

Poliittisena iskulauseena "paluu Eurooppaan" on viime aikojen onnistuneimpia. Se kuvaa eurooppalaisuutta, joka ylittää pelkän maantieteellisen yhteenkuuluvaisuuden. Vuosikymmeninen sosialistinen poikkeama leimautuu luonnottomaksi ja epäeurooppalaiseksi. Jakolinja meihin ja muihin asettuu jonnekin oman maantieteellisen selän taakse. Ajatus paluusta lataa myös odotuksia ja selviä vaatimuksia vastaanottajalle: paluumuuttaja täytyy hyväksyä täysin kansalaisoikeuksin, ehkä ihokkaat jakaenkin. Oikea kotiliesi on aina lämmin ja talo kutsuvasti valaistu.

Maanläheisemmällä tasolla "paluu Eurooppaan" viestittää taloudellisesta, poliittisesta ja kulttuurisesta avautumisen halusta. Poliittisena peruslinjana se rajoittaa kotimaisessa päätöksenteossa avoinna olevien vaihtoehtojen joukkoa. Käytännön instituutioiden rakentamisen ja lainsäädännön tasolla "paluu Eurooppaan" sulkee pois sellaisia ratkaisuja, jotka eivät sopisi yhteen tavoitteena olevien jäsenyyksien kanssa. Tämä onkin todennäköisesti mielekkäin valittavissa ollut toimenpitolvaihtoehtojen suodatin.

Iskulauseilla on taustaoletuksensa. Myös "paluu Eurooppaan" kätkee sisäänsä ristiriitoja ja helppoa ratkaisua vailla olevia ongelmia. Suurin niistä on se, jonka eurooppalaisina helpoimmin unohdamme. Läntisen Euroopan kehitys ei ole maailmanlaajuisesti normaali polku, vaan ainutlaatuinen poikkeus. Sen enempää teollinen murros kuin nykyiset yhdentymispyrkimyksetkään eivät alkaneet missään muualla kuin Euroopassa. Osallisuus läntisen Euroopan tulevaisuuteen ei voi olla millekään sen ulkopuoliselle reuna-alueelle itsestäänselvä mahdollisuus, luontaisesta oikeudesta puhumattakaan.

Arviot Euroopan taloudellisesta tulevaisuudesta, kauppavirroista ja investoinneista perustuvat useimmiten oletuksiin siitä, että itäinen Eurooppa tavoittaa keskiverron läntisen tulotason jonain, ehkä 10–30 vuoden aikana. Historiallisesti

¹ Tämä artikkeli ilmestyy TTT:n Katsauksessa 1993:1.

ajatellen tällainen kiinniotto ei ole missään määrin väistämätön. Vaikka Irlannin ja Suomen kaltaiset läntisen Euroopan periferiat ovatkin viime vuosisadan nälänhätien jälkeen päässeet eurooppalaisen kasvun imuun, ei ole kiertämätöntä syytä miksi näin tapahtuisi ainakaan koko itäiselle Euroopalle. Euroopan osamantereeseen sisäiset tuotantotapa- ja tuloerot ovat ennenkin olleet suuret ja ovat edelleenkin sitä, jopa saman valtion sisälläkin. Italia on tästä selvin esimerkki.

Erään historiallisen tulkinnan mukaan (Chiot, 1989) nykyinen itäinen Eurooppa jakaantui jo keskiajalla neljään alueeseen, joita erottivat maatalouden tuotantotavan kaltaiset perustavaa laatua olevat ilmiöt. Böömi (ja ehkä koko nykyinen Tshekin tasavalta) oli osa ydin-Eurooppaa. Se lasketaan nyt itäiseen Eurooppaan vain toisen maailmansodan tuottaman historiallisen sattuman vuoksi. Läntinen Puola ja Unkari puolestaan hyötyivät jo keskiajalla länsisuhteistaan, kun taas laajalla itäisen Euroopan tasangolla Baltiasta nykyiseen Romaniaan ja Venäjälle vallitsi takapajuinen maatalous lähes nykypäiviin saakka. Balkanin maat olivat oma lukunsa jo ennen turkkilaisvaltaa. On suorastaan häkellyttävää, kuinka tarkkaan nykyhistorian aluejaot aina valtioiden hajaantumista myöten seuraavat jo keskiajalla nähtyjä uomiaan. Itäisen Euroopan takapajuisuudella on juuret, jotka menevät kauas puna-armeijaa pidemmälle (Chiot, 1989).

Mikään yleistävä teoria ei näytä selittävän kasvun ja takapajuisuuden vaihteluita, ei historiassa eikä nyt. Vaikka alueellisten rakenteiden uusiutuminen vuosisatojen ylitse kuvastaisikin jotain enempää kuin vain sitä, että poliitikot uskovat menneisyyteen tulevaisuuden ohjenuorana, ajatus ennalta määräytyneistä kansakuntien kohtaloista tuntuu sekä epäuskottavalta että vastenmieliseltä. Menneisyys on silti vähintään painava rajoite ja lähtökohta. Toisin kuin esimerkiksi Pohjoismaat, Tshekkoslovakia laskettiin Kansainliiton tilastoissa "teolliseen manner-Eurooppaan". Albania taas ei ole koskaan ollut Sveitsi, niin vuoristoisia pikkuvaltioita kuin molemmat ovatkin. Tämä tausta ja sen ehdollistamat pitkän aikavälin kehitysuomat on otettava huomioon myös tarkasteltaessa niitä taloudellisia perusvirtoja, jotka muovaavat tulevaa Eurooppaa.

Historia ei ole aikakone: itäisen Euroopan maat ovat "palaamassa" Eurooppaan, josta tiedetään varmasti lähinnä se että se on tyystin toisenlainen kuin vuosikymmeniä sitten. Niin kauan kuin emme tiedä, mihin läntinen Eurooppa tuleekaan kehittyneeksi, ei selvästikään ole mahdollista sanoa, missä Euroopan rajat kulkevat ensi vuosisadalla. Kiperin kysymys on Venäjä. Se ei ole historiansa aikana pystynyt ratkaisemaan, mitä sen asema Euraasian mantereella merkitsee. Vastauksen etsiminen tähän kysymykseen on venäläisen yhteiskunta-ajattelun perinteinen ydin, joka nytkin jakaa atlanttisen ja euraasialaisen suuntautumisen kannattajia. Vastauksen alituiseissa etsimisissä näyttää olevan kysymyksen ainoa mahdollinen vastaus. Vaikka Venäjän tavoitteellinen sulkeminen Euroopan ulkopuolelle onkin pahimpia virheitä, joihin Venäjän ulkopuolinen eurooppalainen itseymmärrys voi syyllistyä, maa jää tässä artikkelissa sivuun. Tämä tulee perustelluksi ajankohtaisella yhdentymisen näkökulmalla: Venäjä on liian suuri, eriaineksinen ja köyhä tullakseen nykymuotoisen Euroopan yhdentymisen osalliseksi. Kun pääosa entisestä Jugoslaviasta on jättäytynyt eurooppalaisesta kehityksestä sivuun muista syistä, jäävät tässä tarkasteltavaan itäiseen Eurooppaan ns. Visegradin maat (itäinen Keski-Eurooppa eli Puola, Unkari, Tshekin tasavalta ja Slovakia), Baltia sekä harkinnan mukaan Bulgaria ja Romania.

Yhteisöjäsenyyden aikataulut

Huimasti vaihtelevat arviot itäisen Euroopan tulotasosta heijastavat ennen muuta omaksuttua laskennallista valuuttakurssia. Korkeimpien arvioiden mukaan vauraimman itäisen Euroopan (Tshekin tasavalta ja Slovenia) tulotaso on suunnilleen köyhemmän eteläisen Euroopan (Kreikka ja Portugal) luokkaa. Matalimpien arvioiden mukaan sopivat vertailumaat löytyvät Brasilian ja Meksikon kaltaisista teollistuneista kehitysmaista. Itäisen Euroopan tulotaso on parina viime vuonna laskenut enemmän kuin 1930-luvun alun suuren laman vuosina. Toistaiseksi on epäselvää, missä määrin lasku heijastaa suhdanneluonteisia tekijöitä ja miltä osin tuotantokyvyn sopeutumista pitkävaikutteisiin tarjontashokkeihin ja rakenteellisesti muuttuneeseen kysyntään.

Syrjimisvaikutusten ja erinäisten käytännön syiden vuoksi näyttää poliittisesti epätodennäköiseltä, että integraatiota ulotettaisiin kohti itäistä Eurooppaa maa kerrallaan. Vastoin ennen muuta monien tshekkien toivomuksia on todennäköisempää, että edellä kuvatut osa-alueet saavat tulevaisuudessakin yhtenäiset, mutta toisistaan eriytetyt kohtelut. On varsin mahdollista, että keskeisten jäsenmaiden näkemykset yhteisön laajentamisen järjestyksestä poikkeavat toisistaan. Tästä riippumattakin itäisen Keski-Euroopan – muista osa-alueista puhumattakaan – jäsenyys yhteisöissä on näin ajatellen kaukana tulevaisuudessa. Kuten kohta kuvataan, äärimmäisen optimistisillakin kasvuoletuksilla vie nimittäin vähintään pari vuosikymmentä, ennen kuin Visegradin nelikko kokonaisuudessaan tavoittaa lähellä Euroopan yhteisöjen keskivertoa olevan tulotason. Tämä lienee (Baldwin, 1992) nopein mahdollinen aikataulu näiden maiden osallistumiselle nykyisen kaltaisiin Euroopan yhteisöihin. Jopa sadan miljoonan uuden EY-kansalaisen aikaisempi ilmestyminen räjäyttäisi nimittäin yhteisöjen maatalous- ja koheesiobudjetit tavalla, jota läntisen Euroopan veronmaksajat, maanviljelijät ja eritoten eteläisen Euroopan hallitukset eivät nykyasenteillaan varmasti hyväksyisi. On arvioitu, että viiden itäisen Euroopan maan jäsenyys lisäisi yhteisöjen budjettimenoja maatalouteen, talouden perusrakenteeseen ja aluekehitykseen menevinä tulonsiirtoina ehkä 15 miljardia ECUa vuodessa. Tämä on kolme kertaa eteläisen Euroopan maiden nyt saamat tulonsiirrot. Yksin Puola olisi saamassa enemmän tulonsiirtoja kuin Kreikka, Portugal ja Espanja yhteensä (CEPR, 1992). Kyse on mitättömästä osuudesta yhteisömaiden kokonaistuotoksesta, mutta yli kolmannes tai lähes puolet yhteisöjen 1990-luvun alun budjetista. Mikäli Maastrichtin Eurooppa toteutuisi, itäisen Euroopan täysjäsenyys näyttäisi lykkäytyvän vieläkin kauemmas.

Usein esitetty ajatus, jonka mukaan Puola, Tshekin tasavalta ja Unkari voisivat olla yhteisöjen jäseniä jo vuonna 2000, näyttää tätä taustaa vasten epärealistiselta. Tätä ei Visegradin maissa, varsinkaan Tshekin tasavallassa, haluta hyväksyä. Niihin on pesiytynyt visio eurotunnelista, jossa valoa tulee vain päästä. Jäsenyys on kaikki, puolittien ratkaisut arvioidaan sen mukaan, kuinka ne palvelevat tavoiteltua nopeaa liittymisaikataulua. Sellaisia järjestelyjä, jotka eivät välittömästi palvele liittymistä, taivutaan helposti pitämään juonina, joilla yritetään lykätä maalle jo lähivuosina "oikeutetusti kuuluvaa" yhteisöjäsenyyttä kauemmas tulevaisuuteen. Tällainen tunnelivisio on paitsi epärealistinen myös vahingollinen. Pari vuosikymmentä on ajanjakso, jota itseään varten kannattaa suunnitella. Tältä pohjalta lähtevät ajatukset alueellista integraatiosta, EFTA-ratkaisusta tai usean

kerroksen yhteisöjäsenyydestä. Samaan suuntaan vaikuttavat yhteisöjen sisäinen erilaistuminen ja nykyisten jäsenmaiden erilaiset intressit idän suunnalla.

Itäisen Euroopan kauppavirrat

SEVille ominaisen imperiaalisen kaupparakenteen (Sutela, 1991) vuoksi sekä itäisen Euroopan keskinäinen kauppa (muiden kuin Neuvostoliiton kanssa) että itälänsikauppa olivat kertaluokkaisesti potentiaalisia tasojaan vähäisempiä. Itäisen Euroopan osuus yhteisömaiden viennistä oli vuonna 1991 vajaat kaksi prosenttia; EFTA-maiden viennistä vajaat kolme prosenttia. Tehtyjen arvioiden mukaan (Wang – Winter, 1991, Collins – Rodrik, 1991, Hamilton – Winter, 1992, Baldwin, 1992) kaupan potentiaali pitkällä aikavälillä on suuri. Olettaen, että itäinen Eurooppa onnistuu saavuttamaan yhteisömaiden keskivertoisen tulotason jollain aikavälillä, alueiden väliset kauppavirrat moninkertaistuvat. Kaksinumeroiset kaupan vuosittaiset kasvuluvut olisivat hyvin mahdollisia. Hamiltonin ja Wintersin (1992, 78) sanojen mukaan entisen neuvostoblokin liittyminen maailmantalouteen "tarjoaisi uutta hyödyketarjontaa ja vientimahdollisuuksia mittakaavassa ja nopeudella, jolle ei ole vertaistaan nykylänsä historiassa". Kysymys olisi painavammasta muutoksesta kuin Uuden maailman avautuminen. Sen sijaan mahdollisuudet lisätä kauppaa itäisen Euroopan sisällä, kehitysmaihin ja Euroopan ulkopuolisen OECD-alueen kanssa näyttävät Hamiltonin ja Wintersin (1992) mukaan olevan rajoitetut.

Tässä on järkevän itsekäs perustelu itäisen Euroopan liittämiseksi maailmantalouteen ja ennen muuta eurooppalaiseen talouteen. Kysymys on vain siitä, onko taustalla oleva oletus tulotason kiinniotosta – konvergenssista – realistinen. Kuten jo todettiin, historiallisesti se ei ole missään mielessä väistämätöntä.

Itäisen Euroopan kasvupotentiaali

Alueiden välisten kauppavirtojen potentiaalinen taso on karkeasti ottaen suoraan verrannollinen niiden tuotostasoihin ja kääntäen verrannollinen niiden etäisyyteen. Parin viime vuoden aikana Visegradin maiden länsivienti on kasvanut 10–30 prosentin vauhtia vuosittain. Tämä heijastaa aikaisempien kaupan esteiden vähentymistä ja vientiponnistusten uudelleen suuntaamista. Näin kauppavirrat ovat tulleet lähemmäs nykyistä potentiaalista tasoaan. Käännöksen kaupan suuntautumisessa on ollut tavattoman nopea. Kun neljännes Puolan viennistä meni yhteisömaihin vuonna 1987, osuus läheni 60 prosenttia vuonna 1991. Myös länsimaat ovat hyötynneet itäisen Euroopan maiden tuonnin vapauttamisesta. Suomen vienti Puolaan on nopeasti noussut 1,5 prosenttiin kokonaisviennistämme.

Itäisen Euroopan talouskriisi on osoittautunut pidemmäksi ja syvemmäksi kuin yleensä ennakoitiin. On kuitenkin hyvin mahdollista, että vuosi 1992 osoittautuu käännekohtaksi itäisessä Keski-Euroopassa. Mikäli poliittisilta onnettomuuksilta vältytään, ei tuotannon pitäisi enää 1993 laskea muissa Visegradin maissa kuin ilmeisesti Slovakiassa. Aluillaan oleva kasvu on länsiviennin vetämää. Samalla kun monet valtion omistamat tuotantolaitokset ovat olleet muuntumassa yrityk-

siksi, myös talouden rakenne muuttuu. Yksityisen sektorin osuus saattaa tänä vuonna ylittää puolet Puolan kokonaistuotannosta.

Pitkän aikavälin kasvun ja sitä kautta potentiaalisen kauppataason näkymät ovat epäselvemmät. Alueen vahvuus on suhteellisen hyvin koulutetussa, toistaiseksi varsin halvassa työvoimassa ja integraatiopyrkimyksen sitomassa talouspolitiikassa. Voimavararajoituksista purevin lienee pääomapula.

Perinteisessä keskusjohtoisessa järjestelmässä pääoma oli monopankkijärjestelmällä, vaihtoehtoisten varallisuusesineiden niukalla tarjonnalla ja pakkosäästämällä ylläpidetty runsas tuotannontekijä. Investointiasteet olivat korkeita, tyypillisesti 20–25 prosentin luokkaa. Nyt säästämisasteet ainakin tilapäisesti laskevat tulotason laskun, korkeana pysyneen inflaation, hyödyketarjonnan monipuolistumisen ja julkisen talouden näköjään kroonisiksi muodostuvien alijäämien vuoksi. Pääosa investoinneista suuntautuu lyhyen aikavälin voitto-odotusten perusteella markkinaepätäydellisyyksiä hyödyntävään välitystoimintaan. Ei ole syytä uskoa, että toteutuva voimavarojen kohdentuminen olisi pitkällä aikavälillä tehokas. Tehokkaan kohdentumismekanismin kehittyminen on vasta aluillaan. Puheissa basaari- ja kasinokapitalismista, jota pystytetään keskusjohtoisen talouden raunioille, on kiusallisen selvä perusta.

Pääoman alkuperäinen kasaantuminen tuotannollisen kapitalistisen toiminnan tarpeita varten voi itäisessä Euroopassa tapahtua usealla eri tavalla. Kansantalouksien olemassa oleva pääoma on lähes kokonaan sitoutunut valtion omistamiin tuotantolaitoksiin. Jopa puolet toimialoista tuottaa lyhyellä aikavälillä (maailmanmarkkinahinnoilla mitaten) negatiivista arvonlisää (Hughes – Hare, 1991). Ne ovat taloudellisia mustia aukkoja, joiden saneeraukseen on vain vähän mahdollisuuksia ja joiden nopea alasajaminen kiistatta lisäisi yhteiskunnan hyvinvointia. Silti hyvin vähän johdonmukaista elinkeinopolitiikkaa on nähtävissä, edes siinä mielessä että schumpeterilainen "luova tuhoaminen" toteutuisi markkinoilla. Konkurssit ovat edelleen harvinaisuuksia. Yleensä olemassa olevat tuotantolaitokset eivät myöskään investoi. Tämä selittyy omistussuhteiden, laitosten tulevaisuuden ja taloudellisen ympäristön epävarmuudella. Yksityistäminen ei ole missään muodossaan edennyt niin nopeasti että olemassa olevasta pääomasta olisi tullut merkittävä yksityisen kasaantumisen perusta.

Kotimainen säästämisaste on edellä mainituista syistä jäämässä selvästi aikaisempaa alhaisemmaksi. On hyviä perusteita, miksi säästämisen voisi olettaa nousevan uudelleen taloudellisten näkymien vakaantumisen myötä, mutta toistaiseksi näin ei ole käynyt. Basaarikapitalismi kasaa pääomaa, mutta yksikään alueen maista ei vielä ole vaiheessa, jossa investoinnit suuntautuisivat havittelun sijasta kestäväen kasvun perusteiden luomiseen (Kolodko, 1992). Ulkomaisten pääomasijoitusten voi odottaa kohentavan talouden tehokkuutta sekä välittömästi että välillisesti, mutta vaikka niiden virta on kasvamassa, ne eivät voine saada ratkaisevaa kokonaistaloudellista merkitystä. Syyskuusta 1991 alkaneen vuoden aikana ulkomaiset investoijat sitoutuivat kaikkiaan 28 miljardin dollarin panostukseen Elben ja Tyynen meren välisellä alueella (Financial Times 5.1. 1993). Vuositaso kolminkertaistui eikä se ole enää mitätön, mutta toteutuvien investointien kokonaissumma pysyy edelleen paljon sitoumusten alapuolella. On kuitenkin tärkeää, että investointien maantieteellinen pohja alkaa laventua. Ne eivät enää keskity Unkariin.

Useimmat julkisuudessa esitetyt arviot itäisen Euroopan pääomatarpeesta perustuvat Eurooppaa halkaisevan tulotasokuilun umpeenkuomisvauhtia koskeviin tavoitteisiin. Tavoitteet ovat oleellisen mielivaltaisia ja pyrkivät nimenomaan

pääomatarpeiden, ei investointien saatavuuden arviointiin. Esimerkiksi Boote (1992) olettaa, että Tshekkoslovakia ja Unkari saavuttaisivat kymmenessä vuodessa 2/3 ja Bulgaria, Puola ja Romania puolet yhteisöjen odotetusta keskimääräisestä tulotasosta. Tämä toteutuisi, mikäli koko alue kasvaisi tässä mittakavassa historiallisesti ennen näkemättömät 12,6 prosenttia vuodessa. Jos alueen voimavarojen käytön tehokkuus jotenkin saavuttaisi kymmenessä vuodessa EY:n tason, kasvutavoite edellyttäisi 30 prosentin investointiastetta. Jos tehokkuusero pysyisi nykyisellään, vaadittava investointiaste olisi yli sadan prosentin.

Optimistiset näkemykset itäisen Euroopan mahdollisuuksista kuroa umpeen tulokuilu perustuvat joskus, esimerkiksi Boreinszteinin ja Montielin (1992) laskelmissa, tehokkuuden huiman kohentumisen ohella heroisiin oletuksiin julkisen sektorin kyvystä säästää ja siten ylläpitää korkeahkoa investointiastetta. Tähänastisen kokemuksen mukaan julkinen rahoitusvaje näyttää kuitenkin toistaiseksi jäävän jokseenkin pysyväksi piirteeksi siirtymätalouksiin. Toinen mahdollisuus, jota esimerkiksi Collins ja Rodrik (1991) seuraavat, on olettaa sellainen suuri ulkomainen pääomavirta, jota yleisessä keskustelussa on totuttu – tällöin kuitenkin historian virhetulkintaan syyllistyen (ks. Eichengreen – Uzan, 1992) – kutsumaan uudeksi Marshallin suunnitelmaksi.

Handler ja Steinherr (1992) ovat vastikään keskustelleet esitetyistä tulotasojen konvergointiin perustuvista laskelmista ja huomauttavat, että tulokset ovat erittäin herkkiä oletuksille alkuperäisestä tulotasosta ja pääomakannasta, konvergointitavoitteesta, sopeutumisperiodin pituudesta ja laskelmien taustalle oletetusta tuotantofunktiosta. Kaikkiaan ajatus tulotasojen yhdenmukaistamisesta 10–15 vuodessa vaikuttaa ilmeisen epärealistiselta sekä vaadittavan tehokkuuden kohentumisen että tarvittavien investointien vuoksi. Handler ja Steinherr (1992) – katso myös Handler, Kramer ja Stankovsky (1992) – itse olettavat suhteellisen korkean itäisen Euroopan lähtötason, nollakasvun lähivuosina ja 7 prosentin alueellisen kasvun vuosina 1996–2005. Entisen Tshekkoslovakian tulosaso olisi heidän laskelmassaan vuonna 2005 puolet odotetusta Euroopan yhteisöjen tulotasosta. Romanian osalta suhde olisi vain 18 prosenttia ja Puolan tulosaso olisi 29 prosenttia yhteisömaiden keskimääräisestä tulotasosta. Laskelmat tukevat Baldwinin (1992) näkemystä itäisen Euroopan maiden hitaasta eurooppalaiseen yhdentymiseen liittymisen aikataulusta.

Jos kotimainen säästämisaste olisi suhteellisen korkeat 20 prosenttia, itäinen Eurooppa tarvitsisi Handlerin ja Steinherrin (1992) kuvaamalla uralla pysyäksään keskimäärin 54 miljardin dollarin vuosittaiset ulkomaiset sijoitukset. Tämä on jokseenkin kaksinkertaisesti se summa, jonka yhteenlaskettuun investoimiseen itäisen Euroopan ja entisen Neuvostoliiton alueille ulkopuoliset ovat viime aikana vuodessa sitoutuneet. Entisen Neuvostoliiton tarvitsema ulkopuolinen rahoitus arvioidaan vastaavalla tavalla 147 miljardiksi dollariksi vuodessa.

Ellei läntinen maailma pystyisi huomattavaan taloudenpitonsa tehostamiseen, näin suuret rahoitusvirrat kohottaisivat merkittävästi maailman korkotasoa ja syrjäyttäisivät kehitysmaihin mennyttä rahoitusta. Ajatus on kuitenkin puhtaasti teoreettinen: sen enempää poliittisia kuin taloudellisiakaan perusteita uskoa Handlerin ja Steinherrin (1992) laskeman kaltaisiin voimavarojen siirtoon ei ole näköpiirissä. Ainakin lyhyellä aikavälillä taloudellinen ja poliittinen epävarmuus, julkisen sektorin suuri paino ja epäselvät omistussuhteet rajoittavat itäisen Euroopan mahdollisuuksia käyttää hyväkseen edes kaikkea nyt saatavissa olevaa rahoitusta. Sopivien projektien löytäminen ei aina ole helppoa. Mikäli nämä siirtymäkauden pulmat oikenevat ajan myötä rajoitusten sitovuus voi muuttua.

Pitkällä aikavälillä pääoman saatavuus tulee pysymään itäisen Euroopan kasvua rajoittavana tekijänä, ja toteutuva taloudellinen kasvu jää parhaimmillaankin huomattavasti edellä tarkastelluissa laskelmissa tavoitteeksi asetettua alhaisemmaksi. Tuotostasokuilu Euroopan keskellä on näkyvissä olevalla ajalla pysyvää laatua. Tämä tulee leimaamaan itäisen Euroopan asemaa eurooppalaisessa integraatiossa.

Assosiaatiosopimukset

Euroopan yhteisöt ja itäisen Keski-Euroopan maat – Puola, Tshekkoslovakia ja Unkari – allekirjoittivat myös Eurooppasopimuksina tunnetut assosiaatiosopimukset joulukuussa 1991, vain muutama päivä Maastrichtin jälkeen, jokseenkin euforisen ilmapiirin vallitessa. Sopimusten ratifiointi parlamenteissa on edelleen kesken, ja Tshekkoslovakian hajoaminen on hidastanut käsittelyä.

Assosiaatiosopimukset tähtäävät tulevaisuuteen myöntämällä Visegradin maiden jäsenyysspyrkimyksen oikeutuksen. Ne eivät kuitenkaan esitä aikataulua tai suoranaisia kriteerejä sille, missä aikataulussa jäsenyys voisi toteutua. Vastaava Turkille 1960-luvulla esitetty lupaus ei koskaan johtanut jäsenyyteen. Assosiaatiosopimusten epämääräistä kantaa jäsenyyteen on arvosteltu sekä yhteisöjen sisällä että erityisesti itäisessä Keski-Euroopassa. Pyrkimykset tulevan kehityksen kiinnilyömiseen eivät kuitenkaan ole onnistuneet, ja on vaikea nähdä kuinka ne olisivat voineet onnistua, kun sekä yhteisöjen että itäisen Euroopan kehitys on epävarmuuden peitossa.

Sopimukset esittävät kymmenen vuoden siirtymäkauden tavaroiden vapaakauppaan. Vapauttamisen on tarkoitus suosia itäisen Keski-Euroopan maita, joiden oma tullisuoja poistettaisiin hitaammin. Niin sanottuja herkkiä tuotteita – tekstiilit, hiili ja teräs sekä maatalouden jalosteet – koskevat erityispöytäkirjat. Euroopan yhteisöt voivat tarpeen vaatiessa käyttää polkumyynti- ja suojalausekkeita kotimaisen tuotannon suojelemiseen näillä aloilla. Myös Visegradin maat voisivat suojella joitain tuotannonaloja.

Sopimuksissa kaavailtu kaupan vapauttaminen tapahtuisi hitaasti, ja poikkeussäädökset koskevat maasta riippuen 30–50 prosenttia niiden nykyisestä viennistä. Vaikka itäisen Keski-Euroopan maat ovat nykyisin varsin pieniä tarjoajia suurimmassa osassa herkkien alojen eurooppalaisia markkinoita, poikkeussäännökset voivat käytännössä rajoittaa niiden vientiä ja siten alentaa eurooppalaista hyvinvointia (Hughes – Hare, 1992, Hamilton – Winters, 1992). Vapaan kaupan näkökulmasta katsoen yhteisöjen politiikkaa ei voikaan pitää avokätisenä. Sitä on jopa luonnehdittu skandaalinmaiseksi uuden Maginot-linjan rakentamiseksi. Maataloudelle annettu suojelu ei juuri alene, tekstiilien ja vaatteiden tuontikiintiöt ylläpidetään vielä kuusi vuotta, herkkien työintensiivisten tuotteiden tullee jatketaan viisi vuotta, kolmansista maista tulevien panosten jalostusta itäisessä Keski-Euroopassa ei kannusteta ja koulutetun työvoiman aivovuotoa rohkaistaan samalla kun halvan työvoiman hyväksikäyttöä haitataan. Yhteisöt ovat jo käyttäneet polkumyyntin vastaista lauseketta. Periaatteella tullien epäsymmetrisestä alentamisesta ei ole merkitystä entisen Tsekkoslovakian tapauksessa. Maan tullit kuuluvat maailman alhaisimpiin.

Yhteisö on laajentamassa sopimusverkkoaan muihin itäisen Euroopan maihin – mukaanluettuna Baltia – ja myös Venäjään. Viimeksi mainitun kanssa allekirjoitettavaksi tuleva sopimus ei voine sisältää huomautusta tulevasta jäsenyydestä. On myös kuviteltavissa, että yhteisöt tulevat Venäjä-sopimuksessaan säilyttämään itselleen vielä vahvemmat oikeudet markkinoidensa suojelemiseen kuin Visegradin maiden tapauksessa. Bulgarian ja Romanian kanssa neuvotellut assosiaatiosopimukset, joita erityisesti Ranska on kiirehtinyt, ovat lähes identtiset itäisen Keski-Euroopan maiden sopimusten kanssa.

Taloudelliset perustelut Euroopan sisäisen vapaakauppaan siirtymisen nopeuttamiseksi ja sen ulottamiseksi myös maataloustuotteisiin ovat ilmiselvät. Yhtä selviä ovat ne syyt, joiden takia suojelua on haluttu jatkaa. On myös selvää, ettei työvoimaliikkeiden vapauttaminen olisi mahdollista, vaikka liikkuvuuden lisääminen lieneekin sekä väistämätöntä että hyödyllistä (Layard et al, 1992). Itäisen Euroopan valuat eivät voi tavoitella Euroopan rahajärjestelmän jäsenyyttä (CEPR, 1992). Kun yhteisöjen jäsenyyttä ilman yhteistä maatalouspolitiikkaa ja aluetukea ei voine kuvitella, jäsenyyspohjaiset erityisjärjestelyt näyttävät olevan mahdottomia.

Assosiaatiosopimuksista eteenpäin

Jäljelle jää kolme vaihtoehtoa. Yksi niistä on tyytyminen nykyisiin assosiaatiosopimuksiin ja niiden ohella nojautuminen itäisen Euroopan keskinäiseen taloudelliseen yhdentymiseen. Maaliskuun alussa 1993 astuukin voimaan neljän Visegradin keskinäinen vapaakauppa-alue. Sopimus perustuu kahdeksan vuoden siirtymäkauteen, mutta Tshekin tasavallan hallituksen ehdotuksesta maat ovat sopineet pyrkivänsä lyhentämään sen neljään vuoteen. Kiintoisaa kyllä, vapaakauppasopimus sisältää hyvin samansuuntaisia poikkeusjärjestelyjä kuin ne, joiden mukanaoloa assosiaatiosopimuksissa on niin tiukasti arvosteltu. Allekirjoittajamaat haluavat korostaa, ettei alueellinen vapaakauppa ole vaihtoehto jäsenyydelle yhteisöissä, vaan sen pitäisi muodostaa askel sen suuntaan. Sitä ei myöskään pidetä alueellisen poliittisen yhteistyön tiivistymisen merkinä. Näyttääkin siltä, että alueen keskinäisen kaupan kasvumahdollisuudet ovat ratkaisevasti vähäisemmät kuin itälänsikaupan potentiaali (Hamilton – Winters, 1992). Voidaan myös kysyä, kuinka uskottavaa on vapaakauppa-alueen solmiminen samalla kun suorasanaisesti vältetään pidemmälle menevää yhteistyötä. Maailma tuntee monia tästä syystä epäonnistuneita vapaakauppa-alueita (Baldwin, 1992).

Toisena mahdollisuutena on ehdotettu (Baldwin, 1992) itäisen Euroopan maiden liittymistä EFTA:n jäseniksi. Vaikka itäisen Euroopan maiden suhde yhteisöihin onkin joissain suhteissa samankaltainen kuin aikoinaan EFTA-maiden, ajatus siitä että EFTA-maat käyttäisivät tätä kautta avautuvat mahdollisuudet ylimääräisen kauppapoliittisen edun hakemiseen itäisestä Euroopasta ennen tulemistaan yhteisöjen jäseniksi, on epärealistinen. Vaikka EFTA:lla organisaationa olisikin halua pidentää ikäänsä, yhteisöjäsenyyttä hakeneet jäsenmaat eivät liene sen enempää halukkaita kuin kykeneviäkään uusiin, ulkopuolelle suuntautuviin aloitteisiin keskellä periaatteessa herkkiä jäsenyysneuvotteluita. Sitäpaitsi, vaikka yhteisöjen ulkopuolelle jäävät EFTA-maat halunnevatkin välttää eristymistä, ne tuskin "toivottaisivat tervetulleeksi" (Baldwin, 1992, 26) itäisen Euroopan

maat uutena viiteryhmänä. EFTA:n omat vapaakauppaneuvottelut itäisen Euroopan maiden kanssa antavat varsin vähän tukea kannalle, jonka mukaan EFTA-maista voisi tulla yhtenäinen itäisen Euroopan kanssa käytävän kaupan vapauttamista ajava ryhmä yhteisöjen sisällä.

Jäljelle jää näin mahdollisuus kehittää olemassa olevia assosiaatiosopimuksia. Keskeistä tulisi olla läntisille markkinoille pääsyn nopeuttaminen, mihin edellä jo viitattiin. Lyhyellä aikavälillä mahdollisuudet tähän suuntaan eivät kuitenkaan vaikuta hyviltä. Osa ongelmista on yhteisön sisällä. Yhteisöt joutuvat keskittymään oman ja jäsenmaidensa tulevaisuuden selvittämiseen. Ei ole mahdotonta, että keskeisten jäsenmaiden eritasoiset intressit idän suunnalla tuovat uuden ulottuvuuden yhteisöjen kehittämisestä käytävään väittelyyn. Jo nyt itäisestä Euroopasta odotetaan tulevan hyvä markkina Saksalle mutta paha kilpailija kauppaosuuksista ja tukiaisista yhteisön eteläisille jäsenille (Guerriri, 1992).

Yhdentymiseen liittyvät pulmat ovat joulukuun 1991 euforian jälkeen nousseet uudelleen esille myös idässä. Kansallisuuskiistojen pelätään leviävän ja lisääntyvän idässä, ja paineet tuontirajoitusten käyttöönottamiseen yhteisössä voivat olla kasvamassa. Tuloksena voi jopa olla yhdentymissuuntautuneen politiikan maineenmenetykset itäisessä Euroopassa, jolloin mantereen halkaiseva elintasokuilu voi saada vahvistukseksi poliittisen repeämän.

Historiallinen kokemus ja terve järki osoittavat, ettei pääsy läntisen Euroopan markkinoille sen enempää kuin ulkomaisen pääoman saatavuuskaan ole valmis ratkaisu itäisen Euroopan ongelmiin. Päävastuu täytyy olla näillä mailla itsellään, mutta omilla toimillaan läntinen Eurooppa voi suurestikin vaikuttaa niihin tuottoihin ja kustannuksiin, joita erilaisiin suuntautumisvaihtoehtoihin liittyy.

Baldwin, R. (1992). **An eastern enlargement of EFTA: why the East Europeans should join and the Eftans should want them.** CEPR occasional paper no. 10, London.

Boote, A. (1992). **Assessing Eastern Europe's capital needs.** IMF Working paper WP/92/12, Washington D.C.

Borensztein, E. – Montiel, P. (1992). **Savings, investment, and growth in Eastern Europe.** teoksessa Central and Eastern Europe: roads to growth, G. Winkler, ed., IMF and Austrian National Bank, Washington D.C., 153-187.

CEPR (1992). **Is bigger better?** The economics of EC enlargement, London.

Chirot, D., ed. (1989). **The origins of backwardness in Eastern Europe.** University of California Press, Berkeley.

Collins, S. – Rodrik, D. (1991). **Eastern Europe and the Soviet Union in the world economy.** Institute for International Economics, Washington DC.

Eichengreen, B. – Uzan, M. (1992). **The Marshall plan: economic effects and implications for Eastern Europe and the former UUSR.** Economic policy 14, 13-75.

Guerri, P. (1992). **Trade patterns of Eastern Europe and European economic integration.** CIDEI working paper no. 13, Roma.

Hamilton, C. – Winters, A. (1992). **Opening up international trade with Eastern Europe.** Economy Policy 14, 77-116.

Handler, H. – Kramer, H. – Stankovsky, J. (1992): **Debt, capital requirement and financing of the eastern countries.** Österreichisches institut für wirtschaftsforschung, Wien.

Handler, H. – Steinherr, A. (1992). **Capital needs and investment financing in eastern countries.** OECD, Paris.

Hughes, G. – Hare, P. (1992). **Industrial policy and restructuring in Eastern Europe.** Oxford Review of Economic Policy No. 1, 82-104.

Kolodko, G. (1992). **Stabilization, recession and growth in postsocialist economy, Institute of finance.** Discussion papers no. 29, Warsaw.

Layard, R. et al (1992). **East-West migration: the alternatives.** MIT Press, Cambridge, Mass. – UN University Press, Tokyo.

Sutela, P. (1991). **SEV - yhteistyötä vailla tuloksia ja tulevaisuutta**. ETLA B 69, Helsinki.

Wang, Z. – Winters, A. (1991). **Eastern Europe's trading potential**. CEPR discussion paper 610, London.

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janácková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan talousuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksai Tkatchenko **Pienyrittäjäys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset taloustahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksai Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Talousintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyurin **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyurin **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luštšik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.